

Egy nyelvet beszélünk

NYALAVI

Kevés külföldi lírikusnak van hazánkban nagyobb olvasótábora, mint Villonnak – vajon mi lehet sikerének titka? Ha figyelembe vesszük, hogy a késő középkorban élt, s magyar szerzőt ebből a korból nem olvasunk, figyelemre méltó az iránta mutatkozó érdeklődés.

Népszerűsége nem csak – vitán fölül álló – zsenijének köszönhető, hanem fordítóinak. Így, többes számban, hiszen időről időre jeles műfordítók ültetik át magyarra József Attilától egészen Faludy Györgyig, igaz, ezeket inkább átiratoknak lehet nevezni. Minden kornak megvolt a maga Villona, hiszen a magyar változik, újabb fordításokra van szükség. (Képzeljék csak el, milyen lehet egy franciának Villont, egy angolnak Shakespeare-t olvasni, áthidalva évszázadok nyelvi különbségeit!)

Azért is szeretjük őt, mert a nyelve középkoriságában is nagyon modern, hiszen kora tolvajnyelvét használta, akadnak olyan helyek, ahol nem is lehet pontosan tudni, hogy miről is ír – pontosan ez a szerepe az argónak.

Volt-e nyoma a kortárs Magyarországon argónak? Ha tolvajnyelv nem is maradt fenn, magukról a tolvajokról tudunk a Várad Regestrumból, amely bírósági jegyzőkönyveket tartalmaz. A sajátos szókészlet-réteget a XVI. században említik először: a simándi hivatásos(!) koldusok használták, de sajnálatos módon egyetlen szót sem írtak le belőle. Érdekes, hogy nem a nagyvárosokban jelent meg, hiszen ott volt nagyobb mérvű a bűnözés - a pesti argó ekkor német nyelvű volt. (Arany is rosszállóan írja három évszázad múlva: „Az utcán német szó, piszok...”)

A nyelv iránti általános érdeklődés a felvilágosodás idején indult meg: a XVIII. század utolsó harmadában három ízben is állítottak össze argó-szójegyzéket, igaz, összesen sem rúgnak ezek száz szóra. Még a XXI. században is használatos némelyik, például a megruház és a fejes, azaz a használat folytonossága nem szakadt meg. Az argónak akkor még mulatságos neve volt: nyalavi nyelv.

1911-ben aztán a császári és királyi rendőrség furcsa dologra vetemedett: kiadtak egy tolvajnyelvi szótárt! Ezt megvizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a tolvajnyelv (mely eddig is számos idegen nyelvi elemet tartalmazott) a fentebb vázolt ok következtében keveredett a rotwelsch-sel, azaz a német argóval, s már mindössze csak 20 százaléknyi magyar maradt benne. A XX. század közepének kincstári optimizmusával azt mondták: hazánkban megszűnik a bűnözés, következésképp megszűnik az argó is: nem így lett.

Különben hogyan fordítanának Villont?

Szilágyiné Szabó Ágnes